У славнім місті Тірі, на подвір'ї храму богині кохання та блуду Астарти, у тихому закамарку сиділи маг і мандрівник. Було вже пополудні, коли стихли гімни жерців та брязкіт кімвалів.

— Поки ти розповідатимеш варварські казки, я втрачу заробіток, — роздратовано сказав червонобородий маг, відмовляючись слухати оповідь чужинця.

Мандрівник спокійно всміхнувся:

— Твої пророцтва та ворожіння нікому не потрібні. До тебе прийдуть тоді, коли стоятимуть кораблі носами до хвиль блакитного моря. А зараз вони повернулися з походу і припали своїми стомленими боками до рідної жорстви. Купці, володарі цих кораблів, заховалися за трьома засувами і вдень, при світлі ламп, лічать прибутки в тиші своїх покоїв. Безрідні байди-матроси та жорстокі воїни обіймають храмових розпусниць та заливаються сідонським червоним вином і пальмовим із країни фараонів. Що їм твої віщування, коли люди п'яні від грошей, вина, жіночого тіла? А віщувати долю легко, бо доля людини в її діяннях. Тільки треба добре бачити ті діяння. Адже, щоб бачити, слід лише дивитись уважно. Одначе більшість людей дивиться собі під ноги, наче вони хочуть знайти на дорозі загублене кимось золото. Його рідко гублять й ще рідше знаходять... От послухай про золото й про долю...

Це трапилося зо мною в Єгипті, в країні, де золота — мов піску. Продають рабиню — платять золотом, помирає жрець — кладуть золото, ідуть в похід — повертаються з глеками золота. Страшну силу має золото над людьми, і не завжди люди ним володіють. Навпаки, воно володіє душами людей. А йому все одно, тому золоту. Зробив ремісник намисто з нього і скропив його своїм потом, а воно блищить. Одягла розпусниця й гарему фараона його на свої тверді груди, і воно сяє, жевріє в пахощах мірри. Підсипала заздрісна суперниця їй у вино отрути — і смертельний піт зрошує золото, а воно сяє!

Тож кажу я, що зустрів під час мандрів свого старого знайомого Апі. Був він обдарованим рисувальником і великим п'яницею. І сказав я собі: "Людина ця біля кінця свого. Бо вино влило каламуть у його розум". Побачив мені Апі, зрадів дуже і мовив: "Ходімо і вип'ємо вина! Хоч золота в мене немає, та є людина, що дає мені в борг. Добра людина. Бо не записує мого боргу, жодної чарки". І я подумав: "Чи є торговець вином, щоб не записав боргів п'яниці і не склав потім рахунку перед ним?" Привів Апі мене в будинок, де торгували вином. Побачив я господаря, потовстілого воїна Хепі. Солодкі в нього були слова і мертва усмішка. Зрозумів я тоді: усмішка його — усмішка шакала, очі ж має лисячі, а в медових словах його ніби гіркота отрути.

Там я запізнався з трьома каменярами та довгоголовим молодиком. Той чоловік був дуже тямущий і навчив нас, як пробити хід в гробницю і дістати звідтіля золото. Воно було мені потрібно на подорож до рідних країв. Але й не це було головним: я хотів побачити таємну гробницю. Мене вабила більш за все таємниця. І я поклявся мовчати. Тоді довгоголовий сказав мені: "Але не думай зрадити! Бо все одно потрапиш до моїх рук!" — і показав мені печатку з шакалом та двома сфінксами. Тепер я знав, що він із воїнства Сфінкса. Ці таємні воїни шпигували навіть за головним візиром та жінками й родичами фараона. Мені про це розповів мій великий вчитель — славний художник Нехбес. Злякавсь я, що вскочив у таку халепу, але було вже запізно!..

Півроку щоночі ми потайки переправлялись на човні у Місто Мертвих. Каменярі довбали нору в скелі, а я витягав каміння з отвору. Харчі, знаряддя та гроші нам давав торговець Хепі.

Нарешті ми проникли в гробницю. Це була гробниця молодої царівни. Ми витягли звідтіля чимало золота та коштовностей. Та тут удача та згода полишили нас.

В заростях папірусу двоє каменярів забили свого третього товариша. Потім в хаті виноторговця Хепі довгоголовий випив з нами вина. Він ніколи не пив, але тут ми його примусили теж пити, бо остерігались, що

він може вино отруїти. Він сп'янів і почав вихваляти себе, а нас принижувати. Навіть почав погрожувати, що нас замордують його люди. Каменяр проткнув йому горло ножем.

П'яниця Апі почав на радощах так горлати, що довелось його трохи приголомшити. Та, певно, в Хепі була заважка рука, бо Апі скоро сконав.

Я вийшов надвір по нужді. Коли повернувся, то вино моє здалось занадто солодким, я прикинувся п'яним і завалився на долівку. Ще й почав ніби уві сні сіпатись, пустив слину з рота і закляк. Хепі потяг мене на вулицю, а тоді поніс до каналу. Я задушив його і вкинув тіло у воду.

Повернувшись до будинку, я побачив мертвого каменяра і без жодної рани. Отрута! Другого каменяра не було. Видно, коли Хепі виносив мене з дому, він забрав золото і втік... Тоді вирішив тікати і я...

От бачиш? Усе сталось так, як я думав ще до пограбування гробниці. Долю кожного було видно з самого початку, тільки ніхто не бачив своєї долі збоку. А ти кажеш, що треба розмовляти з богами, щоб угадувати долю. Ні ти, ні я, ні боги не знають її. Всі ми взнаємо людську долю, коли вона з тайної стає явною. Але тоді змінити-щось уже пізно.

Оврул наближався до моря. Правда, поволі. Барка була неабияка — мандрівний лупанарій. На інші барки йому не вдалося потрапити. Весь час жіночий вереск, галас, уночі п'яні бешкети відвідувачів. Доводилось не тільки веслувати та за вітрилом наглядати, а й разом з господинею та її братом вгамовувати бешкетників.

Одного разу Оврула навіть ножем чирконули по ребрах. Добре, що рана була неглибока. Інакше викинули б Оврула на берег, як його попередника — здоровенного негра. Тому хтось проткнув черево у нічній бійці. Негр так і лишився конати, геть обліплений зеленими мухами на багнистому березі Нілу.

І коли ходив Оврул на базар за припасами, коли гуляли на барці гості з міста в тростяних комірчинах, він відчував, що за ним увесь час хтось стежить.

І неспокій не залишав Оврула навіть уві сні. Знову і знову йому снилося, як він разом з каменярами грабує гробницю царівни. Весь час йому снилось, що приходять люди з таємної охорони і встромляють йому в серце довгу бронзову голку. Він відчував навіть товщину голки. Але кожного разу він прокидався живий і дивувався: "Невже на мене впали прокльони жерців? Ті, що викарбувані на дверях гробниці та труні царівни! Не може цього бути. Адже на батьківщині чаклуни позбавили мене богів. Немає в мене богів! А як немає у мене богів, то нема й чарів наді мною. Тільки зброєю та отрутою можна мене згубити".

Він пильно приглядався до всіх. Але ніяк не міг помітити своїх ворогів. Міг підозрювати всіх і водночас нікого.

Нарешті вони з'явились перед ним. Оврул лежав горілиць біля стерна і дивився на згасаючі зорі. Над ним стояло четверо дідів, сухих і зморшкуватих. Голені черепки жрецьких голів, відвисла суха шкіра на шиях, мов у болотяних черепах. Вони змащують себе дорогоцінною маковою олією, щоб шкіра не сохла і не свербіла.

Оврул і не подумав вихопити ножа. У найстаршого на грудях з-під покривала виглядало татуювання — шакал та сфінкс. Оврул підібгав коліна по підборіддя і відштовхнувся руками від холодної палуби. Найвищий показав рукою на берег: Оврул ступив на сходні, а за ним пішли діди.

Він обгорнувся старим нубійським покривалом. І, поправляючи вовняне покривало на шиї, ніби озирнувся ненавмисне. Останній старець відхилив циновку в одній з комірчин і ткнув туди палицею. Тихий зойк.

"Азіатка підглядала,— зауважив подумки Оврул.— Чи не вона весь час за мною стежила?"

Піднявся вгору крутим схилом берега. Оврул знову озирнувся. На барці нікого. З-під тростяної циновки випросталась бліда рука з розчепіреними пальцями.

"Вістря посоха отруєне!.. Що їм потрібно від мене? Якби хотіли моєї погибелі — штрикнули б, як оту мертву азіатку. На судилище ведуть? Чужинців не судять. А люди шакала не судять і своїх... Щось, певно, хотять взнати. Чого вони не знають?.."

Старці-жерці та Оврул перейшли через греблю між полем і ставком до храмових будівель, що заховались у пальмовому гаю. Навіть коли не подував і найменший вітерець із пустелі чи від ріки, пальми щось шепотіли своїм пірістим листям.

Провели Оврула в невеличку підземельну прохолодну кімнату. З'явився високий нубієць з голеною головою і приніс хліба, пиво, варену квасолю з медом.

Старці почали трапезу. Нубієць поклав перед Оврулом найрум'яніший хлібець, у найбільшу чашу плюснув пива і на тацю кинув копистюю здоровенний кавалок солодкої квасолі.

Оврул і не поворухнувся.

— Боїшся отрути? — спитав найстарший жрець.— Вгамуй спрагу та голод. Попереду важка праця і важка дорога.

Тоді старий розломив його хлібець і підняв чашу з пивом до старечих, обвислих, мов у старого пса, вуст.

Оврул взяв його чашу і хлібець. Відчув у пиві гіркоту зілля. "Ой, задумали ці старі щось важке. Це смак трави, від якої зникає сон і приходить бадьорість. Мій учитель славетний Нехбес тільки один раз чи два пив настій із неї. І тоді тільки, коли треба було в одну ніч кінчити роботу для візира. Казав, що нею не можна зловживати. Тепер треба взяти свою чашу".

Оврул простяг руку до своєї чаші. Старий спокійно віддав її Оврулові. Зілля в його чаші було ще більше. "Я потрібен їм для чогось важливого. Без мене вони чогось не можуть зробити!" — вирішив Оврул.

І справді, по трапезі старий сказав:

— Ти проведеш нас тією стежкою у сховище мумій.

— Я чужинець і не можу знати те, чого не знають і сини Землі.

— Проведеш у сховище і покажеш тіло Благого Бога. Справжнього Благого Бога.

— Я нічого не знаю.

Старий вів, наче Оврул йому і не заперечував:

— Ти підеш у пустелю до потаємного Сфінкса.

— Я не знаю ніякого Сфінкса. Я у пустелі був лише на золотих копальнях із славним художником Нехбесом...

Старий ляснув у долоні — і нубієць з'явився з-під колони, мов із якої ями. У руках слуги блищало велике й широке намисто.

Це намисто давали візиру у війну. Оврул добре це знав: він допомагав саме таке намисто малювати в гробниці. Отут вже Оврула змило холодним потом — нубієць подав намисто старому.

Троє старих затягли величальну пісню. Оврул і не хотів, а ноги випростались, і його м'язисті плечі розправились.

Він затремтів від страху — ці старі божевільні жерці роблять його своїм візирем? І це при живому фараоні, при візирові у повній силі? Його роблять самозванцем? А хто ж тоді самозваний фараон, Благий Бог?! Та жрець уже накладав йому на груди і зав'язував на шиї повороззя намиста.

Тільки одного погляду було досить Оврулові, щоб зрозуміти: намисто справжнє і такої бездоганної роботи, про яку теперішні майстри навіть не снили.

Жерці ляскали в долоні, а один бив у малесенький барабан,— всі вони тремтячими голосами тягли бойову пісню пустельних походів: про пазурі та ікла левиці — богині війни Сахмет, про білі кістки переможених.

А зілля, його подвійна чи потрійна доза, діяло на Оврула все більше й більше. М'язи напружились, і він був готовий до руху від мізинця до потилиці. Старі співали, і Оврулові самому захотілося заспівати бойову пісню своєї землі. Але щось його спинило від бойового крику. І від тієї затримки якось проясніла голова. Все в голові стало чисте й прозоре, а думка заполонила його голову, мов швидка й прозора вода: "Ось де розгадка загадки! І сфінксів, і шакалів! Тепер я розумію ті балачки про діда теперішнього фараона. Ніби в нього стара жінка раптом народила доньку. А та донька, як виявилось потім, була не донька, а хлопчик. І коли батько теперішнього фараона Благого Бога, а він був від молодшої дружини, ішов до влади і повбивав усіх своїх братів-зведенюків, той потаємний хлопець утік до лівійців. І став у них ватажком і кілька разів

розбивав єгипетські загони. А коли фараон-батько почав хворіти і був при смерті, той фараон-втікач повернувся в Єгипет з цілим загоном лівійців. Він прийшов до свого зведеного брата, щоб той замирився з ним і дозволив би йому бути просто номархом. Жодної з фараонових корон йому й не потрібно, тільки щоб дозволив жити в Єгипті. І хворий фараон згодився. Поставив номархом в одному з найвіддаленіших номів. І ще, може, років три жив, хворіючи, фараон. І коли він помер, то й за день після цього помер його зведений брат-номарх, його дружина і двоє дітей. Але не припинявся поголос, що одна його дружина-лівійка втекла з малим хлопцем до своїх родичів. Нібито десь у пустелі підростає справжній син Благого Бога. І ще шепотіли ремісники та всякий міський люд, що тіло номарха було викрадене з його гробниці. У всякому разі, сторожу при його гробниці геть всю перебили за якусь там необачність. х

І от все тепер ставало на свої місця. Об'явився, певно, десь оцей царевич-лівієць. А жерці хотять йому добути спочатку мумію батька, а потім, певно, і корони на його голову. Оврул чув від Нехбесових замовників, що теперішній фараон, хоч і в повній силі, але з ним часто трапляються якісь корчі. Все може бути... Жерці — вони все знають... І все ж його не покидало відчуття якоїсь божевільності, що охопила цих старих.

Оврул хоч і не такий старий та вчений, як ці страшні й могутні мудреці, але він теж мав добрий досвід з свого життя бурхливого. Молодшого вони можуть перехитрити, але ніколи не переб'ють силу молодості своєю силою. І ось тут він і візьме верх. Бо ж тільки божевільний може в чужій країні змагатись за владу для когось. Хіба це не божевілля?! Отож Оврул, хоч і подіяло на нього зілля, голови не втратив.

Два дні без зупинок на замінних вислюках він із жерцями добирався до Міста Мертвих. Час від часу старі підкріпляли свої сили пивом, настояним на траві. Але Оврул цього не робив. Він робив вигляд, що теж п'є — навіть два рази удавав, що захлинувся, п'ючи пиво з бурдюка.

Знав, що цей гіркий настій йому буде потрібен потім. З уривків речень, з окремих слів Оврул зрозумів, що той молодий довгоголовий жрець, якого вбили каменярі-злодії, був головною надією оцих старих. Часом старість справді божевільна, коли віддає перевагу якомусь молодому, який зовсім і не вартий надії. Що й говорити, всякому було видно, що сил у нього замало. А вони самі вже, певно, й перестали розумітись на силі. Бо для них тільки таємні знання — то сила. Але напруга звичайної дії теж велика сила. Особливо, коли дія та своєчасна.

І знов, як і тоді, коли вони разом з каменярами проламували хід у гробницю, Оврул поплив на папірусовому човні до Міста Мертвих. Тільки не треба було вивтрачати час, щоб узнати пароль в охорони Міста Мертвих. Бо в човні разом з Оврулом лежали ці чотири живі мумії, які самі заздалегідь готували всі паролі для охорони гробниць.

Оврула не покидало відчуття божевілля, що йшло від старих. В місті, охороною якого вони теж займаються, він покаже їм злодійський хід в гробницю! Вони впевнені, що він знає, де там стоїть їхній Благий Бог. Нехай так! А там він з ними впорається. Тим паче, що пароль він знає, отже, пройде спокійно через всі чати.

Ніч сліпа й задушна. Співає, наче перетягнута струна, перегріте за день каміння. Оврул підвів човна до берега. Човен наче спотикнувся, трохи повернувся за течією і виповз на каміння. Старці вийшли слідом за ним на берег. Оврул напружився і, ковзаючись від незвички в шкіряних сандаліях, витяг папірусового човна.

Тепер треба наблизитись до скель. Зняли сандалії і намастили ноги мастю, що відлякує змій. По ковткові гіркого трав'яного настою. Вартові першої залоги кричали один одному: "Не спи і чатуй!.." Вони пройшли, пригнувшись до самого гарячого каміння, перший ланцюг охорони.

І здалось Оврулові, що вже не вп'ятьох вони йдуть, а ще двоє людей нечутно за ними ступають. Наче чулось приглушене дихання. І не

старече, а молоде дихання, яке бував в добре вишколених воїнів та борців.

Коли почали підійматись угору вузенькою стежкою, він таки впевнився — приєдналось двоє. І при звороті розглядів дві зграбні тіні позаду жерців. "А що, коли ці божевільні не почули цих двох?! І якщо це не їх помічники?"

Оврул спинився і схопив за руку старшого. Зашепотів йому на вухо, як і сон не нашепче обережно: "Позаду двоє воїнів".

Старий тихо торкнувся його плеча і мовив: "Знаю, знаю", і тоді підштовхнув Оврула, щоб той продовжував свій шлях.

Нарешті і майданчик над глибоким урвищем. Одна за одною з'являлись тіні, сідали навпочіпки. Точнісінько так, як тоді, в ніч пограбування, сиділи тут каменярі і чекали на Оврула та Апі.

Він заходився шукати отвір. Вони його тоді завалили камінням, коли пограбували саркофаг царівни. Знайшов. Але кам'яні уламки чималі — одному важко їх витягати з отвору.

І тут в темряві він відчув два свіжих дихання. Дві пари дужих рук підхопили камінь і відтягли набік. Потім ще й ще. Отвір у цю дірку, мовби в лисячу нору, було розчищено.

Оврул поліз у нору. Важкий дух забивав легені, серце аж розривалося від нестачі повітря.

Довгий-довгий шлях навколішки. Гостре каміння кривавить, розтирає коліна, плечі, лікті, кривавить шкіру. Важко харчать позаду старечі дихалки. Аж свистить, аж рипить у їхніх ребристих висохлих грудях. Ось хід нарешті розширився. Як колись злодії, тепер жерці

запалили гніт світильника. І спалахнули золоті зірки на темно-синіх стінах та стелі коридора.

Оврул оглянувся на своїх подорожніх. Всі були змиті потом, що так і лився з них, крапав на пил підлоги. Вони дихали широко відкритими ротами, а їхні налиті кров'ю очі, здавалось, ось-ось лопнуть і бризнуть на всі боки.

Він повиривав світильники з рук старців і поставив їх на скриню, що так і виблискувала своїм золотим віком. Старший жрець замахав руками, протестуючи, відкривав рота, щоб щось сказати, але, крім свисту й хрипу, з його горлянки нічого не виривалось. Та Оврул уже не звертав на нього ніякої уваги. Він знов, як і кілька місяців тому, був у чарах цього сховища.

Скрізь блищало вогнем золото, тьмяніло блакитне срібло, іскрилось каміння, миготіли золоті нитки льняних, вже зотлілих тканин. Одне золото непідвладне часові. Але не його ціна чарувала Оврула. Він споглядав найкращі витвори єгипетських умільців багатьох поколінь. Все було перед його очима: і золоте вістря списів, і мотузки, сплетені з волосся невільниць, та тятиви луків, сплетені з сухожилля левів і газелей. До нього посміхались золоті лиця маленьких дерев'яних богинь на стінах скрині, світились теплим медом алебастрові вази та блищали темною зеленню статуетки павіанів з непомірно збільшеним єством, геть зовсім людським. Дерев'яні ящики-футляри для мумій посміхались до Оврула кораловими вустами та наче мигали довжелезними віями мигдалевих чорних очей.

Серце його враз заспокоїлось. Ним завжди опановував якийсь крижаний спокій, коли він торкався якоїсь таємниці. Особливо таємниці його ремесла художника.

На кілька хвилин час для нього спинився. І він застиг над часом у просторі задушного кам'яного сховища. Споглядав твори славетних

майстрів, живі образи давно померлих ниць і великих богів, богинь та їхніх небожественних пахолків і наложниць.

Оврул відчув на плечі тремтячу руку жерця. Він впав з висоти на брудну й криваву землю. Але впав, як падає кішка, яку впустили нерозважливі діти з даху будинку, готова до стрибка або до лагідного муркотіння. Оврул був готовий до стрибка.

Старий вийшов наперед і зазирнув йому в обличчя. Хотів щось спитати, але раптом махнув висохлою рукою і хутко ступив уперед.

Оврул подивився туди, куди тяглась рука жерця. На дерев'яному футлярі мумії він побачив надряпану закарлючку. Старий обмацав футляр, знайшов засувки і почав знімати віко. Оврул поспішив на допомогу. Його зупинили старі. Вони взялися до діла. Тепер він стежив за кожним їхнім рухом.

Ось вони обережно зняли дерев'яну покришку.

Мумія з маскою жінки. Обережно розвернули перший шар бинтів, зняли маску, і виявилось, що під нею зовсім не те обличчя. Замість жіночого, Оврул побачив чоловіче обличчя, похмуре, міцне, поране глибокими зморшками, але, у всякому разі, аж ніяк не старече.

І тут Оврула затрясло від страху — він впізнав риси діда теперішнього фараона, тільки ще більш похмурі. Працюючи і навчаючись у майстерні славетного художника Нехбеса, він добре запам'ятав всі лиця фараонів, аж до п'ятого покоління династії.

Один з жерців раптом відхилився набік і ніби тихо зойкнув. Оврул подумав, що він зомліває від задухи, але жрець просто нахилився і витягав із оберемка списів довге древко лука. Значить, це лук знаменитого стрільця, засновника династії. Тільки він один міг натягти тятиву цього лука. Але тепер цей лук тільки свята річ.

Старший жрець покликав Оврула, щоб той брався до дерев'яного футляра з мумією. Оврул похитав головою.

— Неси нагору, я тобі наказую! — просичав старий, і з його очей наче спала стареча полуда, що аж іскрилася якоюсь нечуваною завзятістю.

— Скриня не пролізе на зворотах. І тіло в бинтах теж не пройде. Мумія не згинається.

— Тоді відійди,— старий показав у кут і схилився, про щось радячись із спільниками.

"От тепер би їх усіх!.. Крику нагорі не почують. Але там їх двоє... Ну і тих якщо я порішу, то так тихо не обійдеться... Та навряд чи зможу подолати... Вони нагорі, на свіжому повітрі. А я отут борсаюсь у задусі. Навіть світильники тут погано горять..."

І Оврул став чекати свого часу. Його час настав через кілька днів, уже в пустелі. А тепер жерці розділили тіло мумії на частини і винесли нагору. Один з воїнів шакала (а ті двоє були воїни шакала) поцікавився, що у мішку несе Оврул, і помацав. Цього було досить, щоб на світанку він помер. Воїн поводив себе зовсім нормально, цей могутній бігун і борець таємної гвардії. І коли один з жерців дав йому пучок тростин перев'язати линвою, той раптом задерев'янів, якось закляк. Обличчя його зробилося сірою маскою, тростини випали з рук, і він поволі опустився на коліна. Щелепа відпала, рот розкрився, слина лилася на груди. Очі просто кричали відчайдушно, несамовито: "Я хочу жити". Але ось голова його впала на груди, а далі й сам він завалився набік. Його товариш кинувся до нього, та воїна покликав жрець.

— Допоможи нам підтягти човна. А тепер іди і чатуй. Та будь пильний. Зайвим не цікався. Бачиш, твій друг забагато хотів знати.

Воїн тремтячою рукою взяв свій короткий спис та метальні палиці з гострими кінцями і зашелестів у високих заростях.

Жерці шепотіли молитви і пакували розчленоване тіло мумії у зручні торби. Вона була ще не стара, і кінцівки добре згиналися у суглобах.

Ношу розподілили так: старшому жерцеві голову, другому руки, третьому ноги, тулуб Оврулу, а четвертий жрець ніс лука. Увечері ми випливли з заростей папірусу і вийшли під західним берегом за течією. Під ранок причалили до пристані одного з невеличких храмів, що їх так багато на обох берегах ріки. Молодий воїн був з нами. Вій все ще не міг отямитись від смерті свого товариша. А я знав, що його також уб'ють чи ножем, чи отрутою, чи заговором. Я й про таке чув. Єгипетські жерці найхитріші та наймудріші в світі.

У храмі ми перепочили день. Підлікували свої рани, що заподіяли собі в кам'яній норі, відіспались. Четвертий старець, найменший та найхирявіший, він не відпочивав — все щось порпався зі славетним луком. Змазував його олією, перевивав новим сухожиллям. Нарешті дав мені, щоб я його напнув. Я відмовився — лук Благого Бога, найкращого стрільця, мені, чужинцеві, і не марилося напнути. Та він наполягав. Я взяв очеретяну стрілу і наклав на тятиву. Обережно натяг. І лук почав — о диво! — напинатись. Зігнувся він геть дугою. Я відпустив. Тятива дзизнула, а стріла із свистом понеслася вдалечінь. Лук, як і все в цій країні, був із секретом. У руках необізнаної людини він не міг і трохи зігнутись, але якщо володар натискав на одне місце, пластинки переміщувалися, лук згинався і посилав стрілу з надзвичайною силою. Але справа не в лукові, а в мумії.

Я був упевнений, що її понесуть кудись у схованку в пустелю. Недарма ж старий жрець зі мною говорив про Сфінкса. Лук і повний сагайдак стріл вони віддали мені. Значить так — або я буду справді візиром і керуватиму воїнами, або мене готують в жертву великій таємниці, ще більшій, ніж та, про яку я здогадався.

Наступного дня ми вирушили в пустелю. З нами йшло три воїни прикордонної сторожі — чорні люди з далекої країни Пунт. Троє жерців, три храмових воїни і я. Той воїн, що був з нами в Місті Мертвих, заслаб і лишився в храмі. Його трясла лихоманка, він все відкривав вуста і нікого не міг сказати. Я знав — він сконає до нашого повернення з пустелі. Та й чи повернемося ми всі з пустелі? Жерці й воїни шакала напевно. А я і троє чорних?..

І ось почалась подорож. Ми йшли з головним трохи попереду.

— Ти, певно, хотів би знати, чому ми тебе обрали і чого ми від тебе хочемо? — спитав він мене.

Я мовчав. Так мене навчив славетний Нехбес.

— Всі люди,— вів далі він,— хотять знати, чого від них хочуть або що з ними буде. Навіть найдурніший прагне знати побільше таємниць. Розумні хочуть узнати навіть таємницю самого життя. Бо таємниця життя має силу і над долею людей, і Благих Богів, і Небесних Богів. Людина прагне взнати таємницю життя — що воно таке життя уповні? І за цим слідкує Сфінкс. Він головний наглядач у житті. І коли людина взнає таємницю життя — тоді засміється Сфінкс. Бо людина все взнає. А як засміється Сфінкс, скінчиться час життя і настане час смерті. Бо тоді людині ні для чого буде життя — вона все знатиме. Тому що немає таємниці — немає мети. Немає мети — нема руху. Нема руху — нема життя. А ти мовчиш і не питаєш? Значить, тобі ще не кортить побачити посмішку Сфінкса? Ти чужинець, але розумніший за тих моїх воїнів. Тому вони мертві, а ти живеш. Ти будеш начальником бойових загонів усіх чужинців, що прийшли до нас з моря, їх тепер повно у нашій країні... Не заперечуй! Ти їх поведеш за новим Благим Богом у бій. Бо ти знаєш їх мову і звичаї. їхньому ватагові ми не віримо. Нашому — вони не віритимуть. Коли переможе новий Володар Палацу, ти попливеш на північ до Зеленого моря, рушиш до свого берега.

— Але я не хочу бути ватажком війська.

— Ми знаємо про тебе все. Тебе ще довгоголовий вибрав за ватажка. І ми переконались, що він не помилився. Ти був учнем художника Нехбеса. Ти йому розповідав про свої мандри і пригоди. Він усе списав. А ми маємо скрізь своїх людей. І наш слуга переписав всі твої спогади і передав нам. Ти можеш відмовитись. Тоді тебе чекає судилище Сфінкса та печатка шакала. Ми саме йдемо до Сфінкса — охоронця таємниці, а ось моя печатка шакала — Головного Потаємного Судді сторожі могил.

Я затремтів від жаху — з людьми Сфінкса не можна вести торги. Тільки підкорятись можна.

— Я битимуся, як іхневмон! — від страху я навіть себе в груди вдарив п'ястуком.

Старий перший раз лагідно посміхнувся.

— Говориш добре, лев могутній. Але найбільш хоробрий іхневмон — його вороги змії. Шкода, що ти не потрапив до мене хлопцем. Я б з тебе виховав справжнього жерця. Ти не дивуйся — ми, люди Сфінкса, можемо навчати і чужинців. Тепер покажи своє володіння зброєю.

Ми зупинились саме біля потаємного колодязя в одній непомітній ущелині. Стріляли з лука — я краще всіх. Кидали каміння, і знов я краще всіх. Кидали ножі, і знов я краще всіх. В бігу я відстав від негра. Списа кидав нарівні з найсильнішим негром. А в кулачній бійці я порозкидав їх усіх, мов снопи соломи. Тільки в боротьбі не подолав двох вояків Сфінкса. Ось де моя слабина. Я попросив їх вчити мене. І поки ми дістались до Сфінкса, я ручився сам, але і їх вимучив, повсякчас вправ ллючись у боротьбі. Виснажував себе, але я знав — тільки так мені пощастить від них утекти. А втекти я собі поклав будь-що. Я переконався в їх божевіллі — мене, безрідного чужинця, призначити головним ватажком найманців? Я потроху смоктав траву, хоч вони й

стежили за мною, але ще тоді, в заростях, зняв з пояса отруєного воїна флакон з його зіллям. Те зілля підтримувало, але й водночас труїло мене. Я все розрахував — перш ніж зілля мене отруїть, я позбудусь опіки божевільних жерців та їхніх вірних шакалів.

І ось нарешті ми вийшли з ущелини на рівнину, і перед нами, мов із піску, виросла голова Сфінкса. Мені здалося, що вона похилилась. Я затремтів від страху. З усіх сил стискав щелепи, щоб не зойкнути, щоб не зацокотіли зуби. Мене врятували жерці: вони опустились навколішки і почали погребальну пісню-молитву.

Потім ми подерлись по вузеньких сходинках до плеча Сфінкса. Старший жрець натис на камінь долонями, і з'явилась велика дірка. Ми зайшли всередину. Отут мене знов затрусило від страху. Крізь маленькі віконця-щілини в порожнечу Сфінкса пробивалось золоте проміння і примарно освітлювало людські висохлі тіла, що висіли догори ногами на ременях під стелею.

Я не встиг отямитись, як троє воїнів Сфінкса заломили руки чорним воякам. Ті з зойком впали на людські кістки, якими була вкрита вся підлога. Старший жрець нахилився по черзі до кожного воїна і встромляв йому голку в шию за вухом. Нещасні почали харчати і стогнати.

А жерці вже розстелили покривало і на нього виклали із торб частини мумії. Заходились її з'єднувати за допомогою густої земляної смоли та чистих бинтів. Тим часом воїни скрутили ноги неграм і почали їх підтягати на ременях через дерев'яні болонки під самісіньку стелю.

Я тремтів від нетерпіння.

Час починати! Нахилився до старшого і витяг у нього з футляра на поясі голку. Від цього одного руху залежало моє життя.

Він не почув. Бони аж харчали, аж обливались потом над своєю спотвореною мумією. Все заглушав хрускіт сухих кісток під ногами воїнів. Все заглушав стогін та хрипіння негрів.

Першого в шию я штрикнув борця, потім тих двох...

Не встиг Оврул вимовити останні слова, як маг вихопив з-під плаща стилет. Та він спізнився — Оврул вже проткнув його голкою в горло. Маг схибив — рука його зависла в повітрі і тремтіла, хоча пальці міцно стискали зброю. Потім почала рука поволі опадати. Та очі в мага жили — вони світились злістю і відчаєм.

Оврул сховав мідну голку в дерев'яний футляр, що метелявся у нього на шиї.

— Я чув весь час на собі погляд. Чужий, злісний погляд! Погляд шакала! Це були різні очі — повій у лупанарії, пахолків у храмі, матросів на барках, сторожі на базарах. Але тільки от тепер я можу в очі соглядатая глянути безборонно. Я дивлюсь! Пильно дивлюсь! — Оврул наблизив своє обличчя до мага. Зашепотів (маг все-все розуміє): — Я можу тебе твоєю ж рукою, твоїм же ножем заколоти. Чуєш? Але я цього не вчиню. Нехай тобі не примариться посмішка Сфінкса. Ти до кінця не взнаєш таємниці моєї свободи. Ти побачиш печатку шакала.

Оврул відхилився до курильниці з вугіллям і потримав над ним печатку.

Потім швидко притис на обидві руки і на чоло магові. Магове обличчя не скривилось. Тільки очі наповнились ще більшою лютті.

— Подивись на свої руки. Ти хотів їх умити моєю кров'ю?! На них тавро шакала. Конай, брудна тварюко, а я почекаю ще посмішки Сфінкса. Нехай він мені посміхнеться десь у бою, або в дорозі, чи в морі бурхливім...

Оврул прихопив мага за червону фарбовану бороду і підтяг до себе. Пожував губами, але сплюнув на каміння підлоги. Тихо підвівся і вийшов із храмових закамарків.

Тільки він вийшов, як відхилилось запинало і з'явилась молода гола блудниця. Вся лисніла, намащена мастилами, вся в золотих прикрасах. А лоно голене, і вуста вифарбовані червоним соком ягід. Хтивість і погибель в її гнучкому тілі, провислих грудях.

Вона підтягла мага до стіни і прихилила спиною. І поки тягла його до стіни, спритно обмацала весь одяг і тіло. Витягла з-під широкого плаща калитку зі сріблом і стилет з безвладних пальців. А потім з посмішкою червоних сороміцьких викривлених вуст зникла за висоновим синім запиналом.

1976